

ACC. N:R. M. 10939:1-6.

Landskap: Småland

Upptecknat av: G. S. Hartman

Härad: S. Måre

Adress: Pellamåla, Vissefjärda

Socken: Vissefjärda

Berättat av: upptecknaren

Uppteckningsår: 1948

Född år 1888 i Fågla, Vissefjärda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Platsen för vigel och dop.

s. 1-6.

Lu F 68.

ACC. N:R M. 10939:/. FOLKLIVS-
ARKIVET
LUNDPLATSEN FÖR VIGSEL OCH DOP.
=====

Så långt jag kan minnas eller de senaste 50-åren, har man i Vissefjärdatrakten och närmaste socknar däromkring i de flesta fall vigts i prästgården. Detta gäller sålunda allmogen i allmänhet, såväl bönder som torpare, hantverkare och tjänstefolk.

För alla kategorier gällde det att före lysnings uttagande bägge kontrahenterna skulle gå till prästen och förhöras i sin kristendoms-kunskap. Var den bristfällig hände det att prästen vägrade lysning och att då kontrahenterna fick komma igen en annan gång sedan de bättre läst på katekesen.

Att vigsel skedde i regel i prästgården berodde väl på dels att det blev billigaste på det sättet för gemene brudpar, dels att man ansåg en vigsel så där i skymundan passade bäst till vederbörandes enklare levnadsvillkor. Både för bönder av vanligaste sorten som för torpare, hantverkare och tjänare samt medföljande vittnen bjöd prästen på kaffe och senare blev det i regel kalas, bröllop, i brudens hem, även i de fattigare, fast anordningarnas kostnader rättade sig efter stånd och burgenhet.

Lef 68

ACC. N:R M. 10939:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Både brudens och brudgummens närmaste släktingar var självskrivna gäster, varjämte grannarna i byn, där brudens föräldrahem låg, också var närvarande. I nämnda fall bjöds sällan prästen till kalaset efter vigseln, man ansåg sig inte ha fint nog eller att anrättningarna var goda nog åt dylika kräsna gäster. Gästerna måste ju vara försedda med förningar av skilda slag, vilka ju bidrog att utöka rätterna och trakteringen i allmänhet.

Att ordna med kalas från husböndernas sida, då deras tjänstefolk gifte sig, var hos gemene allmogen mycket sällsynt, men däremot på herrgårdar, hos prästens eller länsmans samt också någon gång i storbondegårdar. Sådana bröllop var icke ofta förekommande som sagt. Det skedde då vederbörande piga eller dräng var trotjänare, om det var en statare vid herrgård o. s. v.

Hemmavigslar var sporadiska, åtminstone kan jag inte erinra mig någon under senaste 50 åren vad gäller min hemtrakt. Skulle någon sådan skett, har det varit frågan om kontrahenter bland honoratiores. Däremot har en och annan kyrkvigsel skett, varvid bruden burit kyrkans brudkrona och för övrigt stor ståt utvecklats. Enligt gammal hävd fick brud, som

ACC. N:R M. 10939:3.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

var havande innan vigseln skett inte använda kronan, då detta skulle ha ansetts som hädelse och helgerån. Ja, det ansågs som ren skandal, om dylikt hände, och kronan sades mista sin vackra glans genom ett sådant missbruk. Dessa kyrkbröllop kunde äga rum såväl före gudstjänsten som efter på en sön- eller helgdag - ofta förlades ett kyrkbröllop till en helg, t.ex. Midsommardagen - men dessemellan förlades kyrkvigseln till någon timme efter gudstjänstens slut eller en söckendag. Till det efterföljande kalaset bjöds utom släkten också prästen och klockaren. Förningar var också obligatoriska vid bröllopskalasen i rika och förnåma bonde- och herrskapsfamiljer, och i alla sådana kalas hos såväl rika som fattiga utgjordes trakteringen utom av mat också av dryck, som var av det starka slaget och inmundigades i stora kvantiteter. I denna trakt har supseden haft stor utbredning på grund av stor potatisodling och med bränneri i socknen.

Numera förekommer mest vigsel i prästgården, därnäst i kyrkan samt måhända någon enstaka gång i hemmen. Kalasen efter vigseln sker väl mest på samhällets hotell, i ett ordenshus eller i föreningslokal men också i hemmen. Många bröllopspar far i väg till prästgården i all stillhet och

ACC. N:R M. 10939:4FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

undviker att ställa till med stort kalas. Endast de bägge kontrahenter-
nas allra närmaste samlas i brudens hem till samkväm, dels för att det
blir billigast så, dels för att de unga inte tycker om uppmärksamhet el-
ler ståt av något slag, även om i senare fallet pengar inte saknas för
storbröllop. Kyrklig och borgerlig vigsel? Mest det förra, d. v. s. stats-
kyrkopräst är vigselförrättare. En och annan borgerlig vigsel äger dock
rum inför landsfiskalen, och i de flesta fall är det kontrahenter från
frikyrkoförsamlingar, som gifter sig borgerligt. Sedan förekommer det vig-
sel av frikyrkopräst med ty åtföljande fest i missionshuset eller i hem-
met.

Vad dop av småbarn beträffar, har man i denna orten vanligtvis, så
länge jag minnes, varit till prästgården, mindre vanligt var dop i kyrkan.
Även hemma har dop ibland förrättats. Ett fall minnes jag, då ett barn
blivit döpt i min egen skola, vilket skedde efter det varit predikan där.
Av mina egna barn har två döpts i prästgården och tre i hemmet. Tenden-
sen är nu den, att man mer och mer döper barnen i kyrkan före gudstjäns-
ten. Kyrkorna skaffar sig dopfuntar, om man ingen haft förut, och präster-
na själva är i allmänhet för att dopet skall förläggas till kyrkan och

ACC. N:R M. 10939:57FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i församlingens närvaro. Förr i tiden, innan man installerat kaminer i kyrka och sakristia eller monterat in värmeledning, var barndopen i kyrkan sparsamt förekommande. Ville man i alla fall att barnet skulle döpas i kyrkan, väntade man till våren, så att barnet inte skulle bli förkylt. Så gjorde man även i de fall, då man lät döpa i prästgården, om kylan var sträng. Men det var inte så vanligt, ty den lille kunde ju påslas på och snabbt föras sträckan till prästgården, där man sedan kom in i uppvärmt rum. Värre var det att från färd i vintern komma in och vid dop kläda av barhet i den iskalla kyrkan. Säkerligen hade många barn fått släppa livet till för dop i kyrka vintertid förr i världen.

Faddrar eller som vi sade här, gudmor och gudförför samt faddrar blev bjudna på kaffe i prästgården, och här i Vissefjärda har det alltid varit sed och är fortfarande att prästen ska ha pengar efter förrättningen såväl vid dop som bröllop och begravningar. Denna sed är däremot bortlagd

i de flesta församlingar nu för tiden. Efter dopet var det barnsöl i hemmet för släkt och vänner, mulföräldrar och faddrar.

Kyrktagningen av barnsängskvinnorna är nu så gott som bortlagd. Förr kyrktogs alla, även om det var "horunge", som fötts. Då fick kvinnan höra skarpa förmaningar av prästen. Man var förr vidskepliga och trodde det var farligt för en icke kyrktagen moder att gå ut t.ex. efter mörkrets inbrott, och därför ville hon så fort som möjligt ha denna ceremoni undansködd. -

*Is detta
sälligt?*

Pr

ACC. N:R M. 10939:6.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

För att något belysa frekvensen kan uppt. lämna några uppgifter från egna familjen:

Jag och min hustru vigdes i prästgård, och i brudens hem blev det efteråt middag för släkt och vänner. Våra fem barn: två döpta i prästgård och tre i hemmet. Alla av dem är gifta och har barn. Tre av dem vigdes i kyrkan och två i prästgården, för tre av dem var det familjemiddag i vårt hem, tre av dem hade stor middag på hotell eller föreningslokal i stad. Vi har sammanlagt åtta barnbarn, och av dessa är två döpta i prästgård, tre på B.B., två i kyrkan och ett i hemmet.

Då många mödrar även här i orten vid barnsbörd lagt in sig på B.B. är det många av dessa barn som döpts innan moder och barn lämnat anstalten. Man måste säga att detta arrangemang inbesparat en del kostnader men på bekostnad av det högtidliga, som ligger i dop i hem eller kyrka. Det har ju också påtalats detta döpande "på löpande band" på B.B., och tendensen synes vara att sådant dop minskas så smått.-